

Szendrő Dénes
AZ ISASZEGI REFORMÁTUS GYÜLEKEZET ÉS TEMPLOM
75 ÉVES TÖRTÉNETE

Tisztelt Vendégeink! Kedves Ünneplő Gyülekezet!

Miután Isten a kiválasztott népét Egyiptom fogságából kiszabadította, Mózes II. könyve 19. fejezetének 4. szakasza szerint a következőket nyilatkozta ki feléjük: „Hordoztalak titeket sasszárnyakon és magamhoz bocsátottalak titeket.” Visszatekintve gyülekezetünk történetére elmondhatjuk, hogy ránk is ezek a szavak képezik a valóságot.

Isaszeg helytörténetét tekintve, magyar nemzetiségű lakói a Habsburg Császárság és az Oszmán Birodalom közötti háborúk során az 1600-as évek közepére otthonukból elmenekültek vagy elpusztultak. Buda várának a törököktől való 1686-os visszafoglalása után került Isaszeg ismét betelepítésre először evangélikus németekkel, majd – az őket csaknem teljesen kipusztító tifuszbajrányt követően – főként Nyitra-környéki római katolikus vallású tótokkal – azaz teutonokkal – vagyis nyelvükben elszlávosodott németekkel.

Az 1867-es kiegyezés évében, a Pest és Hatvan között megindult vasúti közlekedés eredményeképpen, a rohamosan fejlődő és iparosodó főváros vonzására egyrészt a történelmi Magyarország minden tájáról telepedtek le Isaszegen protestáns vallású vasutas, iparos, tisztviselő, tanító és kereskedő családok is, másrészt pedig az addig csak földműveléssel foglalkozó isaszegi lakosok közül sokan Pesten vállaltak munkát, illetve folytattak tanulmányokat. Ők már könnyebben ismerkedtek és házasodtak más településen lakó protestáns vallású személyekkel is.

A beköltözött és a vegyes vallású családok protestáns hívői eleinte a Péceli Egyházközség szórványához tartoztak. 1905-ben a katolikus vallású Szmolicza János vasúti pályamester nagyapám feleségül vette Tamás Margit református vallású nagyanyámat, aki egy péceli hét lánygyermekes családból származott. Ő szervezte meg, hogy a szintén 1905-ben épült isaszegi elemi iskolában a protestánsok időnként összegyűljenek és ott számukra havi rendszerességgel a péceli református lelkész istentiszteletet tartson. (1957-ben történt elhunytakor a református templomban ravatalozták fel, ahonnan lovas halotti hintóval vitték a temetőbe.) 1914. január 4-én Forgács Gyula péceli lelkész vezetésével a 42 egyházfenntartói járulékot fizető tag már kimondta az Isaszegi Református Fiókegyház megalakulását.

A reformátusok számának növekedése az I. világháborút lezáró trianoni békediktátum, majd a II. világháború utáni kitelepítések miatt ugrott meg, mivel a történelmi Magyarország elszakított részeiből Isaszegre is számos, a magyar nemzetisége miatt otthonából menekülni kényszerült család költözött. 1930-ban dr. Nagy József tanár végrendeletében kétezer pengő készpénzt és egy kétszobás lakóházat hagyott a gyülekezetre, amely az utóbbit eladva, megvásárolta és imaházzá alakította a Gödöllői út 17. szám alatti épületet, ahol 1931-től kezdődően tartottak istentiszteleteket és összejöveteleket.

A templom építésének gondolata az 1910-es évektől kezdődően ugyan már többször felvetődött, de az erre a célra adakozásból összegyűjtött pénzt négyszer, 1919-ben, 1933-ban, 1944-ben és 1946-ban is elvitte az infláció.

1947-ben megerősödött a gyülekezeti élet, s az 1929-ben ide költözött hentes és mészáros mester, id. Szathmáry Zoltán (1901-1989) gondnok ötletére elhatározták, hogy az 1849. április 6-i osztrákok felett győzedelmes isaszegi csata 100. évfordulójára felépítik a templomukat. A gyülekezet beadványára 1947 augusztusában először Veres Péter honvédelmi miniszter utalt ki pénzt a templom anyagvásárlásainak céljára.

1947 októberében az akkori Csehszlovákiából, Csallóközből kitelepített Nagy Zoltán (1914-1995) református lelkész talált otthonra Isaszegen, aki a parókia elkészültéig Szathmáry Zoltánék házában lakott. 1947. december 14-én Deme László péceli lelkipásztor ünnepélyes keretek között iktatta be őt az Isaszegi Fiókegyház első saját lelkészének. 1948. február 15-én a presbitérium kimondta a Péceltől való különválást, majd 1948. március 17-én a Dunamelléki Református Egyházkerület Tanácsulása az Isaszegi Fiókegyházat – anyagi önfenntartását még csak részben biztosító – Missziói Anyaegyházzá nyilvánította.

Nagy Zoltán lelkész 1942 és '44 között a „Református Jövő” országos lapnál volt titkár, ahol együtt dolgozott Péter János lelkésszel (későbbi püspökkel, majd külügyminiszterrel), aki 1945 után a szintén református lelkésmúltsal rendelkező köztársasági elnök, Tildy Zoltán titkára lett. Péter János közbenjárására a köztársasági elnök 1947. december 25-én fogadta Nagy Zoltán lelkészt és Szathmáry Zoltán gondnokot a templomépítés ügyében, majd patronálta is azt. Ennek hatására vállalt az építkezésre védnökséget többek között Nagy Imre, az Országgyűlés elnöke, Dobi István földművelésügyi miniszter, Ortutay Gyula válás- és közoktatásügyi miniszter, Rajk László belügyminiszter, Veres Péter honvédelmi miniszter, majd később az új köztársasági elnök Szakasits Árpád is.

A több részletben érkező állami segélyből a gyülekezet 1948 szeptemberében lelkészlakás céljából megvásárolta a mai Kossuth Lajos utca 71. számú sarokházat a hozzátartozó ingatlannal együtt. A ház romos volt, de október 31-re lakhatóvá tették. A domboldalon fölöttéa lévő háznak és a hozzátartozó teleknek a megvételével az is lehetővé vált, hogy a templom éppen azon a helyen épüljön fel, ahol az 1849. április 6-i isaszegi csatában Damjanich tábornok magyar tüzéségét a lengyel légio katonái védték meg az osztrák katonaság ismétlődő rohamaival szemben.

1948 novemberében készült el az egyházközség két harangja Budapesten, a híres Slezák László harangöntő mester műhelyében. A nagyobb felirata Mózes III. könyve 25. fejezetének 10. verséből vett idézet: „Hirdessetek szabadságot a földön, annak minden lakójának”, míg a kisebb harangon a következő szöveg olvasható: „Az Isaszegi Református Egyházközség alakulása évében a hívek közadakozásából, 1948”.

1948. november 28-án került sor a templom alapkövetételére és a harangszentelésre. Az ünnepi eseményre képvisellet küldött Dinnyés Lajos miniszterelnök is. A felszentelés szolgálatát dr. Ecsedy Aladár Tahitótfalui esperes végezte. A kivitelezést kezdetben Balogh József építkezési vállalkozó irányította, majd Nagy Zoltán lelkész bátyja folytatta úgy, hogy felhasználták a Komárom szlovák részén lévő romos házuk ide hozatott gerendáit is.

A templomépítés összesen 198 ezer forintba került, melyből a magyar kormánytól 158000 Ft, a gyülekezet által kiadott nyereményjegyekből 6000 Ft, az egyházkerület gyülekezeteitől 4475 Ft, a községi előjáróságtól 3000 Ft, a gyülekezeti tagok adományáiból 23000 Ft érkezett. Ez az akkori 200 forintos havi átlagbérhez viszonyítva igen jelentős összeg volt. Ehhez járult hozzá még a gyülekezet tagjai által társadalmi munkában végzett több ezer órás, nehéz és verejtékes építési tevékenység is.

Mindezek eredményeként az isaszegi csata centenáriumi évében, 1949. szeptember 18-án érkezett el a várva-várt esemény: Isten háának „Szabadságtörekvések Emléktemploma” néven való felszentelése, amely – a meghívóban szereplő Bereczky Albert püspök

távolmaradásával – szintén dr. Ecsedy Aladárnak, az Északpesti Egyházmegye esperesének szolgálatával folyt le. A templom homlokzatának felirata Joel próféta könyvének 2. fejezete 12. verséből vett idézettel azóta is hirdeti Isten hívó szavait: "TÉRJETEK MEG HOZZÁM".

A szocializmus idején stagnáló gyülekezet létszáma az 1990-es rendszerváltást követően nőtt meg annyira, hogy a teljes működési költségét már fedezni tudta. Így – kezdeményezésre – 1995 elejétől alakulhatott át a missziói gyülekezet teljes jogú Református Egyház-községgé, melynek következményeként a lelkészét nem a püspök nevezi ki, hanem a presbitérium javaslatára a gyülekezeti tagok választhatják meg. Az egyházközség első választott lelkésze Bajusz Árpád lett, akit ünnepélyes keretek között Fónagy Miklós, az Északpesti Református Egyházmegye esperese iktatott be 1995. május 14-én.

Az isaszegi gyülekezet önálló lelkészei:

- 1947. és 1951. között a templomépítő Nagy Zoltán (1914-1995).
- 1951. és 1956. között a gyülekezetformáló Peterdi Béla.
- 1956. és 1959. között a Don-kanyari harcokat túlélő tábori lelkész, Tánczos Dezső, aki az 1956-os forradalom után disszidált fiaival való levelezéséért 1959. húsvét vasárnapján, közvetlenül az Istentisztelet előtt került állásából felfüggesztésre, majd börtönbe, később pedig nyugdíjat sem kapott. A mellette kiálló presbitereket – köztük az édesapát is – a tisztségükről lemondatták.
- 1960. és 1984. között a 24 évig szolgáló, és a gyülekezetet jobb időkre átmenekítő Szikszai János, akinek idejében a helyi és környékbeli református, evangélikus és pümkösi gyülekezetekkel együtt évente megrendezésre kerültek az úgynevezett „csendes napok”, melyek a templomban kezdődtek és kb. két kilométeres gyaloglást követően az 1849-es honvédsírok közelében lévő isaszegi parkerdőben folytatódtak.
- 1984. és 1993. között a XX. század egyházának történetét sajátos kritikával kutató és publikáló Majsai Tamás, aki az 1990-es rendszerváltás idejében alapítványt hozott létre a gyülekezet támogatása céljából.
- 1993. és 2015. között az 1995-ben teljes jogúvá vált gyülekezet első választott lelkipásztora, az Ige mellett nemzeti és települési ünnepeinken a szabadság, egyenlőség és testvériség eszméjét is hirdető Bajusz Árpád, aki 2004-től kezdődően – az önkormányzat anyagi támogatásával – a hittanos fiatalok templomnál történő öt napos nyári foglalkozásait vezette be ebéd biztosításával. Megtartásra kerültek a gyülekezeti tagok nyári egynapos autóbuszos kirándulásai is. Félévenként kulturális rendezvényekre került sor szeretetvendégséggel egybekötve. A horvátországi Csúza település gyülekezetével testvérkapcsolat létesült az oda-vissza látogatások megszervezésével. Részére 2014 őszén a város önkormányzata Isaszeg Díszpolgára címet adományozott.
- 2015-től Gergely Szabolcs lelkész, aki – önkormányzati és egyházmegyei támogatással, valamint Nemes István tiszteletbeli presbiter kiemelkedő adakozásával – a hittanos fiatalok évenkénti öt napos nyári táborozását teremtette meg. Az istentiszteleteket a koronavírusos időszakban videóra vette, amely az internetre is kikerült, valamint a templomban történő vetítést és hangosítást egyaránt megvalósította.

A templom nagyobb felújításai a következők voltak:

- Szikszai János lelkész idejében: a Kossuth úti részen vaskerítés készítése, a vezetékes víz bevezetése. 1966-ban a felesége, Joli néni által felvett és a gyülekezet által törlesztett OTP bankkölcsönből a parókia és a templom részbeni tatarozása.

- Majsai Tamás lelkész úr idejében: a vezetékes földgáz bevezetése, a parókia és a templom gázkonvektorokkal való fűtési rendszerének kialakítása, 1990-ben az Esze Tamás utcai parkoló és kerítés elkészítése, 1992-ben az udvari vizes blokk megépítése.
- Bajusz Árpád lelkész úr idejében: 1999-ben, a templom felszentelésének 50 éves évfordulójára az Országos Műemlékvédelmi Hivatal támogatásával a templom tetőzetének rendbehozatala, külső-belső vakolatának felújítása, festése, vaskeretes ablakainak fake-retesekre történő cseréje, 2004-2005-ben a parókia tetőterének beépítése az eladott harangozó ház pénzéből, 2014-2015-ben a gyülekezeti terem duplájára bővítése.
- Bajusz Árpád betegsége alatti és elhunyt utáni helyettes lelkészek évében: a parókia felújítása és a gyülekezeti terem hőszigetelése.
- Gergely Szabolcs lelkész úr idejében: 2016-ban a gyülekezeti ház konyhájának berendezése, 2017-ben a templom villanyhálózatának felújítása, 2018-ban a karzatra vezető lépcső elkészítése, a Kossuth úti nagy- és kiskapu kicserélése, 2019-ben a nagykapu és garázkapu automatizálása, a parókia hőszigetelése és fűtési rendszerének korszerűsítése, a belső járda díszkövezése, 2020 őszén a templom külső, 2022 első negyedében pedig a belső felújítása történt meg.

A református templom felújítási költségeinek fedezéséért hálás köszönet illeti a polgári Magyar Kormányt, a Dunamelléki Református Egyházkerület és az Északpesti Református Egyházmegye Elnökségét, valamint az erre a célra adakozó isaszegi önkormányzatot, a református gyülekezeteket és egyháztagokat.

A templom 1949-es felépítését követően – az 1849-es isaszegi csatát, Kossuth Lajost és Petőfi Sándort megörökítő emléktáblánál – minden év március 15-én települési koszorúzási ünnepség van. Ez kibővült 1972. szeptember 24-én történt felavatásától kezdődően a csatában részt vett lengyel légió emlékére állított emléktáblánál minden év április 6-án történő koszorúzással is. Ez utóbbi 1995-től úgy módosult – Verseczkyné Sziki Éva presbiternek, a művelődési ház akkori igazgatójának javaslatára – hogy az isaszegi csata évfordulójának előestéjén az ünnepség a templomban kezdődik neves személyek előadásával, majd folytatódik az emléktábla koszorúzásával, utána pedig fáklyás felvonulásra kerül sor a Szentgyörgypusztán lévő Kőkereszt-emlékműhöz vagy a Szoborhegyen álló Honvéd-szoborhoz.

Az isaszegi Szabadságtörekvések Emléktemploma Az 1848/49-es forradalom és szabadságharc hőseinek tiszteletére épült annak tudatában, hogy az Isten és a szabadság iránti vágyakozás elválaszthatatlan egymástól, melyet legvilágosabban Pál apostol fogalmazott meg a Korinthuszi gyülekezethez írt 2. levelének 3. fejezete 17. versében a következőképpen: *"Az Úr pedig a Lélek; és ahol az Úrnak Lelke, ott a szabadság"*. A templom pedig a legalkalmasabb hely arra, hogy a Szentlélekkel találkozással szabadnak érezzük magunkat. Élünk minél többször és minél többen ezzel a lehetőséggel!

Végezetül szeretném kifejezni örömeimet azért, hogy az elmúlt 75 évből – Isten kegyelméből és a gyülekezet tagjainak bizalmából – 1989-től kezdődően 10 éven át a presbitérium tagjaként, majd 1999-től 2023 végéig, 24 éven keresztül pedig a presbitérium világi elnökeként, azaz főgondnokaként, – sokszor nehéz körülmények között is – a mindenkori lelkész mellett az egyházközség érdekében munkálkodhattam.

Megköszönve figyelmüket, ezekkel a gondolatokkal kívánok a presbitériumunk nevében minden kedves vendégünknek és gyülekezeti tagunknak további jó erőt és egészséget, református köszöntéssel pedig Istentől jövő áldást és békességet.